

سیاست نفتی عربستان سعودی: ثبات همراه قدرت

متن اظهارات علی نعیمی وزیر نفت و صنایع کانی عربستان سعودی در اجلاس هوستون، تکزاس، ۲۰ اکتبر.

کریمی ناصری

هرازگاه، ما اظهار نظرهایی را درباره سیاست نفتی عربستان سعودی می خوانیم و می شنویم که همواره بازتاب و اقعیتها نیستند. از این رو، امروز قصد دارم نکته هایی را روشن سازم و درباره شالوده و هدفهای سیاست نفتی کشور خودم سخن بگویم. در این چارچوب، درباره طرحهای توسعه صنعت نفت عربستان سعودی، و همچنین روابطمان با مصرف کنندگان؛ دیگر تولید کنندگان نفت و صنایع وابسته سخن خواهیم گفت.

سیاست نفتی عربستان سعودی بر چارچوب واقعیت ساده استمرار است: منابع عظیم نفت و توانایی تولید با هزینه پایین؛ ظرفیت تولید اضافی؛ اقتصاد ملی در پیوند تنگاتنگ با صنعت نفت؛ و یک سامانه با ثبات سیاسی و اقتصادی که نیروی محرکه

آن سیاستهای متعادل و پویاست. این چهار اصل اساسی همگام؛ یکدیگر پیش می روند تا سیاست با ثبات و مستمر نفتی را تشکیل دهند.

لازم است هر عامل را بهتر بشکافیم. ذخایر نفتی بازیافت پذیر عربستان سعودی در حال حاضر ۲۶۱ میلیارد بشکه یا یک چهارم ذخایر جهان است. شایان ذکر است که در ۲۰ سال گذشته ذخایر جهانی نفت ۴۰۰ میلیارد بشکه افزایش یافته که سهم عربستان سعودی از آن به یک چهارم می رسد. در مدت مشابه، عربستان سعودی توانسته است برای هر بشکه نفت تولیدی، ۳ بشکه کشف کند و در سالهای آینده، انتظار می رود نفت بیشتری در عربستان سعودی کشف شود که با بقیه جهان قابل مقایسه نیست. همگام با این امتیاز داشتن پایگاه عظیم ذخایر نفتی، هزینه تولید عربستان سعودی یکی از پایین ترین هزینه ها در جهان به شمار می رود. امروز، هزینه تولید نفت ما کمتر از بشکه ای ۱٫۵۰ دلار است، در حالی که میانگین هزینه در جهان حدود بشکه ای ۵ دلار - و در برخی نقاط بیش از بشکه ای ۱۰ دلار است. هنگامی که

نوبت به ذخایر جدید یا ظرفیت فزاینده تولید می‌رسد ما از این امتیاز بزرگ نیز برخورداریم. هزینه کشف منابع جدید در عربستان سعودی کمتر از بشکه ای ۱۰ سنت است در حالی که همی هزینه در برخی از مناطق جهان تا ۴ دلار نیز می‌رسد.

توسعه اخیر حوزه نفتی شعبیه، در یکی از دورافتاده‌ترین و بایرترین بیابانهای جهان، نمونه بارزی از توانایی عربستان سعودی در تولید جدید با هزینه پایین است.

به رغم فاصله زیاد آن با هر نقطه دیگر به نحوی که ما مجبور شده ایم با احداث ۲۴۰ مایل جاده و ۴۰۰ مایل خطوط آن را به شبکه‌های خود متصل کنیم. هزینه استخراج ۵۰۰۰۰۰ بشکه در روز تنها ۲٫۵ میلیارد دلار بوده است. این امر نشان می‌دهد که هزینه افزایش ظرفیت - یعنی همه

زیرساختار، تأسیسات تولیدی و حمل و نقل - ضروری برای افزایش روزانه یک بشکه نفت در عربستان سعودی در بالاترین رقم ۵۰۰۰ دلار است در حالی که همین هزینه در بیشتر مناطق جهان بین ۱۰۰۰۰ تا ۲۰۰۰۰ دلار است. بنابراین،

هزینه‌های کنونی تولید ما، و هزینه‌های افزایش تولید در آینده شاید پایین‌ترین در جهان باشد.

بنابراین دو عامل ذخایر سرشاد و هزینه‌های کم، امتیازهایی بسیار مهم و هدیه‌ای از جانب خداوند است. ما معتقدیم که هدیه خداوند باید صرف بهروزی و رفاه ملت ما، و در راستای صلح و رفاه مردم سراسر جهان شود. دولت عربستان سعودی، تحت رهبری خادم حرمین شریفین، ملک فهد، و امیر عبدالله ولیعهد، با چنین هدفهایی این ثروت عظیم خداداد را اداره می‌کنند. افزون بر آن، شناخت ما از این عطیه الهی این است که باید در اداره صحیح آن بکوشیم و گرنه شایستگی داشتن آن را نداریم. این امر مرا به یکی از سنگهای

زیربنایی سیاست نفتی عربستان سعودی رهنمون می‌شود.

ما زیرساختاری بنا کرده ایم که نه تنها نیازهای کنونی و تولید پیش بینی شده را تأمین می‌کند بلکه می‌تواند نیازهای اضطراری جهان را نیز برآورده سازد. امروز، تولید ما حدود ۷۰٪ ظرفیت است و می‌توانیم حدود ۳ میلیون بشکه در روز بیشتر

۸۰٪ است. ما توانسته ایم تا حدودی این وابستگی را به ویژه در زمینه ناخالص ملی، کاهش دهیم، به نحوی که سهم نفت در ۲۵ سال گذشته از ۷۰٪ به ۳۵٪ کاهش یافته است. با وجود این مسیر هنوز طولانی است. چالش مهم استفاده از مزیت نسبی به عنوان سکویی برای ثروت زایی بخشها و منابع گوناگون است.

ما نگران وابستگی شدید به یک منبع طبیعی هستیم. با وجود این، داشتن نفت به عنوان اساس قدرت اقتصادی ما، بی شباهت به دیگر کشورهایی نیست که در برهه ای از زمان به یک کالا یا صنعت برتر متکی بوده اند. برای نمونه، پنبه، طلا، گندم، قهوه، چای و منسوجات همگی علت ساز بود و امکانات جدیدتری را فراهم آورده اند. این کشورها با استفاده از مزایای نسبی منابع خود اعم از طبیعی یا غیره به رشد اقتصادی دست یافته اند. امتیاز نسبی ما، پایگاه نیرومند منابع هیدروکربن است که با هزینه ای اندک تولید می شود.

در دراز مدت عربستان سعودی نباید تنها با صادرات نفت خام متکی باشد. به جای آن، ما از امتیاز نسبی خود در بهره برداری از

تولید کنیم. افزون بر آن، ما دارای صادرات نفت و ظرفیت خط لوله مازاد هستیم. برای نمونه، خط لوله سراسری شرق به غرب ما می تواند روزانه ۵ میلیون بشکه را از پایانه ها به دریای سرخ منتقل کند ولی ما تنها از نیمی از این ظرفیت بهره برداری می کنیم. به همین نحو، پایانه های صادرات نفت، در خلیج فارس توانایی بارگیری روزانه ۱۴ میلیون بشکه نفت را دارند ولی در حال حاضر کمتر از نیمی از آن را انجام می دهند. حفظ و نگهداری این ظرفیت اضافی هزینه بر است. تمایل عربستان سعودی به تقبل این هزینه ها نشانه ای از عزم راسخ آن به حفظ ثبات در بازار نفت جهان است. بابر شمردن دو عنصر سیاست نفتی عربستان سعودی، اینک به دو عامل دیگری یعنی: نقش نفت و صنعت نفت در اقتصاد عربستان سعودی؛ و سامانه سیاسی و سیاست اقتصادی کشور می پردازیم.

امروزه، سهم نفت در تولید ناخالص ملی (GDP) حدود ۳۵٪ و سهم آن در درآمدهای دولت حدود ۷۵٪ است. سهم نفت در ارزش صادرات ما نیز حدود

امکانات نفت و گاز به بهترین نحو استفاده خواهیم کرد. از این فراوانی منبع انرژی می توان برای توسعه تجارت داخلی، جذب سرمایه گذاران بین المللی و متنوع کردن پایگاه اقتصادی استفاده کرد. قدرت صنعت نفت عربستان سعودی و حرکت ملی به پیش ناشی از نظام با ثبات و استقرار یافته سیاسی با سیاست روشن اقتصادی است. عربستان سعودی از بدو تأسیس در حدود ۷۰ سال پیش یکی از قابل اتکاترین کشورهای جهان بوده و به ویژه در خاورمیانه جایگاه نخست را اشغال کرده است. عربستان سعودی، همچنین برای ثبات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در همه سطوح، منطقه ای و بین المللی، تلاش می کند. از لحاظ اقتصادی، ما سیاست میانه رویی انتخاب کرده ایم. سعودیها در زمینه سرمایه گذاری، بخش خصوصی، انتقال پول وغیره از اقتصاد آزاد پیروی می کنند. با وجود این، دولت. توجه ویژه ای به نیازهای اجتماعی شهروندان دارد. دولت تحصیل و خدمات پزشکی رایگان را در اختیار گذاشته است. دولت همچنین زیرساختار طراز اولی، مانند فرودگاهها،

خطوط راه آهن و سامانه ملی جاده ها را می سازد و نگهداری می کند، و هم خود را صرف تأمین آب، برق، سوخت و ارتباطات در همه مناطق، برای مصارف خصوصی و تجاری کرده است.

باید این واقعیت را در نظر داشت که دولت سعودی همواره ساختار و فرآیندهای سیاستها و سازمانهای اقتصادی را بازنگری می کند. ما همه تلاش خود را برای به روز نگهداشتن سامانه ها و نهادهای کار می بندیم. با این کار سیاستها و هدفهای ما بازتاب نیازهای متغیر عربستان سعودی، و همچنین، تحولات اقتصادی جهانی است. تشکیل شورایی عالی اقتصاد در این اواخر، همراه با بازنگریهای مداوم در قوانین مربوط به سرمایه گذاری خارجی و خصوصی سازی برخی فعالیتهای داخلی، بازتاب این نیاز است. گفتگوهای ما با شرکتهای بین المللی نفتی درباره سرمایه گذاریها در انرژی و هیدروکربن ها در عربستان سعودی نشانه ماهیت پویای مسیر اقتصادی سعودی است.

من از پایه های چهارگانه سیاست نفتی عربستان سعودی سخن راندم. اینک به پرسشهایی که اغلب مطرح می شوند. به ویژه،

وضعیت بازار بین‌المللی نفت و فرصتهای اخیر برای سرمایه‌گذارها در بخش انرژی عربستان سعودی می‌پردازیم.

همان‌گونه که اشاره کردم، یکی از هدفهای نخستین سیاست ما دستیابی به بازار با ثبات بین‌المللی نفت است. توضیح می‌دهم که این امر برای ما چه معنایی دارد: نوسانات شدید و سریع قیمتها مطلوب نیست. ما به خوبی آگاهی داریم که از زمان گشایش بازار پیش خرید نفت در اوایل دهه ۱۹۸۰، و پایان قیمتهای ثابت نفت در اواسط دهه ۱۹۸۰، قیمتها نه تنها روزانه و هفتگی، بلکه ساعت به ساعت، بالا و پایین رفته‌اند. در این بازار کاملاً آزاد با ابزار مالی مانند پیش خرید و معامله اختیاری، فرار بودن معیار به شمار می‌رود. با وجود این، چنین جریانهایی در آنچه به بازارهای کاغذی معروف شده‌اند تنها یکی از عوامل اثرگذار بر قیمتهای نفت را منعکس می‌کنند.

نوسانات شدید برای تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان یا سرمایه‌گذاران مطلوب نیست. از اینها گذشته، آنان، و نه واسطه‌ها و محتکران. محور بازار را تشکیل می‌دهند. ما بر این باوریم که نوسانات قیمت نفت به

میزانی بیش از ۱۰٪ نشانه سلامت بازار نیست. بازار با ثبات نفت به معنای درآمد منطقی برای تولیدکنندگان دولتی و رشد اقتصادی جهان یا نیازهای کشورهای روبه‌رشد یافته را متوقف کند.

مطمئن هستیم که بسیاری از شما می‌خواهید بدانید که قیمت مناسب نفت چه قدر است؟ شک دارم که حتی پاسخ دو تن از دست‌اندرکاران صنعت نفت مشابه باشد. ولی همه ما از قیمت نامناسب اطلاع داریم. هنگامی که در سال گذشته قیمت نفت به شبکه‌ای حدود ۱۰ دلار رسید، همه ما در صنعت نفت، و خارج از آن، به خوبی دانستیم که این قیمتها نامناسب است. کشورهای تولیدکننده و صادرکننده نفت دوران سختی را سپری کردند و سهام و سودهای شرکتهای نفتی نیز کاهش یافت. تولید نفت در برخی مناطق متوقف شد و یا کاهش یافت.

تغییر در جریان سرمایه‌گذاری، که برآینده صنعت نفت اثر می‌گذارد به همان اندازه، مهم یا شاید خطرناک باشد. گزارش شده است که سرمایه‌گذاری نفتی در سال جاری در سراسر جهان بیش از

۲۰٪ کاهش یافته است. به رغم افزایش قیمت نفت در ماههای اخیر، این کاهش به زودی متوقف نخواهد شد.

کسی انتظار کمبود عرضه نفت را در آینده نزدیک ندارد. به هر حال کاهش سرمایه گذاری به توسعه حوزه های جدید نفتی و جستجو برای یافتن منابع جدید آسیب می رساند. همچنین از رشد یکنواخت تولید و ظرفیت جلوگیری می کند. بی تردید، اگر قیمت های پایین نفت یک سال دیگر ادامه می یافت بحران سرمایه گذاری شدیدتر می شد. ما می دانیم که ادامه روند قیمت های پایین سال گذشته اثر ویرانگر و منفی بر تولید کنندگان نفت، شرکتهای نفتی و به طور کلی، صنعت نفت می گذاشت. این امر، به نوبه خود، بر اقتصاد جهانی اثر منفی داشت. یک چیز کاملاً روشن است: عربستان سعودی، به دلایل ذکر شده، نمی تواند قیمت های پایین نفت را بپذیرد. با وجود این، نمی تواند به تنهایی و بدون همکاری با دیگر تولید کنندگان از قیمت جهانی نفت دفاع کند. ما در گذشته کوشش کردیم به تنهایی عمل کنیم ولی مؤثر واقع نشد.

ما همراه با دیگر تولید کنندگان توانسته ایم با موفقیت از بروز فاصله بزرگ در صنعت نفت جلوگیری کنیم. اطمینان دارم که همکاری بین تولید کنندگان نفت، هم اوپک و هم تولید کنندگان غیر اوپک، در تعقیب هدف داشتن بازار پایدار و ثابت ادامه خواهد یافت.

اکنون درباره آینده، صنعت نفت عربستان سعودی، به ویژه با توجه به مذاکرات اخیر با شرکتهای بین المللی نفتی درباره سرمایه گذاریهای احتمالی در بخشهای انرژی، هیدروکربن و پتروشیمی در عربستان سعودی، سخن می گویم. هماهنگونه که همگی آگاهی دارید؛ درهای کشور عربستان سعودی به روی سرمایه گذاری خارجی، اندیشه های نو و فرصتهای جدید باز است. در مورد صنایع انرژی و هیدروکربن، ما در پی سرمایه گذاری هستیم که نیازهای ما را برآورند و بتوانند بازده مطلوب داشته باشند. در زمینه های پس از اکتشاف و استخراج ما با آغوش باز از سرمایه گذاران استقبال می کنیم. در حال حاضر ما دارای دو پالایشگاه مشترک در عربستان سعودی

هستیم، یکی با موبیل و دیگری با شل. در خدمات نفتی و مشتقات روغنی نفت، عربستان سعودی دارای چندین پروژه بین شرکتهای خارجی و سرمایه گذاران خصوصی و غیر خصوصی سعودی است. ما در سطح بین المللی سرمایه گذارانی بزرگ در پالایش و بازاریابی هستیم و به تلاش برای ائتلافهای استراتژیک با شرکتهای بزرگ پالایش و بازاریابی در سراسر جهان را ادامه می دهیم.

ولی سرمایه گذاری در بخش اکتشاف و استخراج چه می شود؟ عربستان سعودی، به طور فلسفی و اصولی، با سرمایه گذاری خارجی در تولید و اکتشاف نفت مخالف نیست. از این رو، این مسئله ای اصولی نیست، ولی مسئله این است که آیا مشارکت کمپانی خارجی در حال حاضر به سود دو طرف خواهد بود. فرصتهایی برای سرمایه گذاران در بخش انرژی عربستان سعودی وجود دارد. امیر عبدالله این گونه سرمایه گذاریها را به عنوان «اقدامی مناسب برای عربستان سعودی و شرکتهای نفتی-سودی دوجانبه برای دو طرف» توصیف کرده است. مزایای چنین

سرمایه گذاریهایی در عربستان سعودی در یافتن منابع جدید نفت یا افزایش تولید و ظرفیت نیست. ما هم اینک دارای ذخایر و ظرفیت فراوانی هستیم که عاطل و باطل مانده است. هرگونه افزایش در تولید به تعهدات ما در قبال دیگر تولیدکنندگان، به ویژه اوپک، بستگی دارد. پس، آنچه نیاز داریم این نیست که یکی بیاید و نفت و گاز تولید کند و به دیگران بفروشد. ما به طرحهای تکمیلی نیاز داریم، جایی که هر حلقه ای از آن زنجیر ارزش افزوده داشته باشد. این طرحها شامل پتروشیمی، برق، شیرین کردن آب و غیره است. به کلامی دیگر سرمایه گذاریهای مورد نیاز آنهایی هستند که صنایع و شرکتهای ملی ما را تکمیل کنند نه آنکه جایگزین آنها شوند.

خوشوقتم از اینکه به آگاهی شما برسانم که بیشتر پیشنهادهایی که دریافت می کنیم در چارچوب نیازهای ما و در راستای معیارهایی است که برشمردم. ما با دقت این پیشنهادهای را بررسی می کنیم و هر کدام را مورد رسیدگی قرار می دهیم. ما همچنین دیگر اندیشه های نو و پروژه های احتمالی را نیز مورد بررسی قرار

خواهیم داد. بنابراین، ما به زودی انتظار داریم که شاهد آغاز مذاکرات با شرکتهای برای به انجام طرحهای مورد نیاز باشیم. در این راستا از فرصت استفاده می‌کنم و اعلام می‌کنم که شرکتهای مربوطه از فرصت برابر و منصفانه برخوردار خواهند بود. افزون بر آن، پیشنهادها و اطلاعات ارسالی آنها کاملاً محرمانه خواهند بود.

اجازه دهید چکیده‌ای از چهار اصل اساسی سیاست نفتی سعودی را برشمردم: ذخایر سرشار؛ هزینه پایین تولید و توسعه همراه با ظرفیت استفاده نشده تولید؛ اقتصاد در ارتباط نزدیک با تولید و قیمت نفت و سرانجام، نظام سیاسی با ثبات با سیاست اقتصادی پویا و معتدل. این چهار عامل ارتباط تنگاتنگ با یکدیگر دارند و فعالیتهای نفتی ملی و بین‌المللی ما را هدایت می‌کنند. ما از رشد پایدار در بهره‌برداری از نفت حمایت می‌کنیم که می‌تواند با ایجاد توازن بین عرضه و تقاضا در کوتاه و درازمدت به دست آید. ما از دستیابی به قیمت منطقی و با ثبات نفت که به ایجاد سالم و رشد یابنده نفت کمک می‌کند پشتیبانی می‌نماییم به شکل که درآمد کافی

و منطقی در اختیار تولیدکنندگان نفت قرار دهد و در همان حال به رشد اقتصادی جهان کمک کند.

در زمینه درآمد نفتی، مایلیم به دو نکته اشاره کنم. نخست، به طور میانگین، دولتهای کشورهای تولیدکننده نفت حدود ۲۰٪ از مجموع درآمدهای حاصله از ارزش اقتصادی یک بشکه نفت را دریافت می‌کنند، در حالی که دولتهای کشورهای مصرف‌کننده در اروپا، از طریق مالیات بنزین و دیگر فرآورده‌های نفتی حدود ۷۵٪ را دریافت می‌کنند.

نکته دوم این است که عربستان سعودی از وابستگی شدید خود به درآمدهای نفتی آگاهی دارد. در حالی که برای افزایش این درآمد تلاش می‌کنیم، می‌کوشیم منابع درآمدی غیر از نفت بیابیم. ما قصد داریم افزایش درآمدهای نفتی را از طریق ترکیبی از قیمت‌های عادلانه و سطوح تولید و از طریق بهره‌برداری کامل از همه منابع هیدروکربن خود امکان‌پذیر سازیم. و در اینجاست که سرمایه‌گذاریهای احتمالی در عربستان سعودی وارد صحنه می‌شوند.

اجلاس اخیر کاراکاس و نتایج آن

تهیه کننده: دکتر فرهاد سیم بر

استاد یار دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی

دانشگاه شهید بهشتی

اجلاس اخیر سران اوپک

دومین اجلاس سران کشورهای تولید کننده

نفت بعد از نشست سال ۱۹۷۵ بود که

با پیشنهاد بومدین رییس جمهور الجزایر در

پایتخت این کشور تشکیل شده بود. سران

کشورهای تولید کننده نفت اوپک در

اجلاس اول توانستند با تصمیماتی از قبیل

ایجاد صندوقی برای کمک به کشورهای فقیر

و در حال توسعه که در اثر افزایش قیمت نفت

دچار دشواریهای زیادی شدند و همین طور

ارائه پیشنهاد به کشورهای در حال توسعه

مبنی بر اینکه با سرمشق قرارداد اوپک

بر اساس آن بتوانند اتحادیه ای در مورد مواد

اولیه صادراتی شان ایجاد کنند و به این

ترتیب از منابع خویش در قبال سیاست های

انحصارگرایانه و یک جانبه شرکت های چند

ملیتی دفاع نمایند، امید و روزنه جدیدی در

بین دول و روشنفکران و مردم جهان فقیر به

همانگونه که اشاره کردم، شماری از

اینها برای طرحهای مشترک در

عربستان سعودی و دیگر کشورها در

دست آرزویی هستند.

در پایان، نسبت به آینده بازار نفت و

ثبات آن خوش بین هستیم. همچنین، برای

صنعت نفت خود و برای عربستان سعودی

پیشرفت و توسعه عظیمی را

پیش بینی می کنم.